

"ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים"

הקב"ה הפיל תרדמה על ישראל והעירם בקולות וברקים לעשות פועל דמיון כדי לעוררם תמיד מתרדמת הזמן

פירוש, שהשינה היתה כל כך עריבה, עד שהיה קשה להם ללבוש את הכתונת שפשטו בעת השינה.

אמנם כבר תמהו המפרשים וינועו אמות הסיפים, איך יתכן שאחרי כל ההכנות הגדולות שהכינו ישראל עצמם בקדושה ובטהרה לקראת קבלת התורה, כמו שכתוב (שמות יט-י): "ויאמר ה' אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, והיו נכונים ליום השלישי כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני", שקעו ישראל בלילה שלפני קבלת התורה בשינה עריבה, עד כדי כך שהיה צורך שיבוא הקב"ה אל הר סיני בקולות וברקים ובקול השופר כדי להעיר אותם לקבלת התורה.

הבנה זו יש לה חשיבות מיוחדת, לאור מה שלמדנו מדברי ה"מגן אברהם", שהמנהג להיות נעורים כל הלילה בחג השבועות, הוא כדי לתקן בכך מה שנפלה עליהם שינה עריבה לפני מתן תורה, הנה כי כן צריך לחקור מהי הסיבה שנפלה עליהם שינה, כי אז נדע מה עלינו לתקן בהיותנו נעורים בליל חג השבועות.

ביאור המגיד מקאזניץ בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

פתח דברינו יאיר בדברות קדשו של המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע ב"עבודת ישראל" (שבועות ד"ה ויוצא משה), שמביא ביאור על כך בשם מליצם הטוב של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, בלשון קדשו:

"ואמר הצדיק הגאון מהור"ר לוי יצחק זצ"ל, חלילה לחשוב על עם קודש שנפלו בתרדמת העצלות והשינה, ביום הנכבד שידעו שיתן הקב"ה את תורתו להם. אלא יש לומר דכוונתם היה לשם שמים, שמיום שני בסיון שהתחילו לעשות הכנה לקבלת התורה, ועבדו בכל כוחם ובמחשבותם הקדושים, עד שנפלה עליהם ליאות ועייפות, והיו מתייראים פן לא יוכלו לקבל את התורה במחשבה צלולה כראוי, על כן נתנו שינה לעיניהם ולעפעפם תנומה, בכדי שיתחדשו מוחותיהם ויתחזקו עשתונותיהם בבהירות לקבלת תורה הקדושה. עד כאן לשונו".

לילה שלפני מתן תורה ישנו ישראל שינה עריבה, עד שבא הקב"ה בבוקר והעיר אותם בקולות וברקים ובקול שופר חזק, והנה הוא מאמר המדרש (שיר השירים רבה א-ז):

"רבי פנחס בשם רבי הושעיא אמר, (שיר השירים א-יב) עד שהמלך במסיבו [של מתן תורה לישראל], עד שהמלך מלכי המלכים הקב"ה במסיבו ברקיע, כבר הקדים [לבוא], שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר. [משל] למלך שגזר ליום פלוני אני נכנס למדינה, וישנו להם בני המדינה כל הלילה, וכשבא המלך ומצאם ישנים, העמיד עליהם בקלאנין בוקינס ושופר [מיני כלים המשמעים קול], והיה השר של אותה מדינה מעוררן ומוציאן לאפנתי [לקבל פניו] של מלך, והיה המלך מהלך לפנייהם עד שהגיע לפלטיין שלו.

כך הקב"ה הקדים, דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, וכתיב (שמות יט-יא) כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם. ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה והלילה קצרה. אמר ר' יודן אפילו פורטענא [פרעוש] לא עקץ במ. בא הקב"ה ומצאן ישנים, התחיל מעמיד עליהם בקלאנין, הדא הוא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים.

והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתי של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הדא הוא דכתיב (שם יז) ויוצא משה את העם לקראת האלקים, והיה הקב"ה מהלך לפנייהם עד שהגיע להר סיני, דכתיב (שם יח) והר סיני עשן כולו. אמר רבי יצחק, זה הוא שמקנתרן [הקב"ה] על ידי ישעיהו, שנאמר (ישעיה נ-ב) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצר קצרה ידי מפדות".

מה נפלא הוא מאמר המדרש (שם ה-ג) שדרש מקרא שכתוב (שיר השירים ה-ג): "פִּשְׁטֵי אֶת פְּתָנֵי אֵיכָכָה אֶלְבָּשָׁנָה, אמר רבי יוחנן בשם ריש לקיש, אפילו תָּמָה שבתמות יודעת לפשוט וללבוש, ואת אמרת פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה, אלא מהו זה, לפי ששינת העצרת עריבה והלילה קצרה".

לקראת חג השבועות הבא עלינו לטובה, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, להתבונן על מנהג ישראל תורה בליל חג השבועות, להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בתורה עד עלות השחר, כדי לתקן בכך מה שישנו ישראל באותו הלילה שלפני קבלת התורה, כמו שכתב הפוסק הגדול ה"מגן אברהם" (או"ח תחילת סימן תצד):

"איתא בזוהר (הקדמה ח, פרשת אמור צח). שחסידי הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואפשר לתת טעם על פי פשוטו, לפי שישראל היו ישנים כל הלילה, והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש, לכן אנו צריכים לתקן זה".

הקב"ה העיר את ישראל בקולות וברקים ובקול שופר

דבר בעתו מה טוב להביא מקור הדבר לכך, שהיו ישראל ישנים בלילה שלפני קבלת התורה, ממקרא שכתוב בפרשת יתרו במעמד הר סיני (שמות יט-ז): "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה". ופירש רש"י: "בהיות הבוקר, מלמד שהקדים [הקב"ה] על ידם, מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד". וצריך ביאור, לשם מה הקדים הקב"ה לבוא אל הר סיני לפני שבאו ישראל.

עוד ראוי להתבונן, לשם מה הגיע הקב"ה אל ההר בקולות וברקים ובקול שופר חזק מאד, עד כדי כך: "ויחרד כל העם אשר במחנה". ואין לומר שהקולות והברקים והשופר היו הקולות שהשמיע הקב"ה כשמסר את עשרת הדברות לישראל, שהרי הקולות והברקים כבר נשמעו בבוקר עוד לפני שהגיעו ישראל להר סיני, כמו שכתוב מיד אחר כך (שם יז): "ויצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר". הנה כי כן צריך ביאור מה היה הענין שבחר הקב"ה לבוא בבוקר אל ההר בקולות וברקים.

והנה מדברי חכמינו ז"ל שכל דבריהם נאמרו ברוח הקודש למדנו ביאור פלא על כך, כי באותו

**מדרש: "ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה",
עד שבא הקב"ה והעירם בקולות וברקים ובקול השופר**

**הקולות והברקים וקול השופר הם בגדר "קול גדול ולא פסק",
שממשיך להעיר את ישראל מתרדמת הזמן בכל הדורות**

**ישוב הפליאה על הרמב"ם שקבע הטעם לתקיעת שופר:
"עורו ישנים משנתכם" בהלכות תשובה ולא בהלכות שופר**

**הרמב"ם מלמדנו כי תכלית תקיעת שופר בראש השנה,
לשמוע בכל השנה את קול השופר המעיר את האדם מתרדמת הזמן**

על ישראל בלילה שלפני מתן תורה, והעיר אותם בבוקר בקולות וברקים ובקול שופר לקבל את התורה, כדי לעשות בכך פועל דמיון לכל הדורות הבאים, להעיר בבוקר את אור השחר בהתעוררות מלמעלה שישכימו לעבודת הבורא.

יומתק להבין בזה מה שכתב ה"חזקוני" בפסוק: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר", שדבר זה היה בעלות השחר של יום קבלת התורה, ולפי דברינו בחר הקב"ה להעיר אז את ישראל בקולות וברקים ובקול השופר, כדי לעשות בכך פועל דמיון לעורר את ישראל בכל יום בעלות השחר בקולות וברקים שהיו ביום מתן תורה. אולם ברור שהתכלית הרצויה היא להקדים כביכול את הקב"ה לעורר את השחר, כמו שכתב המחבר: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר".

ביאור נפלא בדברי הרמב"ם כי תקיעת שופר היא לעורר ישנים

והנני לעלות על שלחן מלכים פנינה יקרה שחנני ה', לפתור על פי האמור חידה סתומה בדבריו הנשגבים והידועים של הרמב"ם, הלא הם דברי הרמב"ם בהלכות תשובה שהרחיב לבאר הטעם למצות תקיעת שופר בראש השנה, והנה מה שכתב (הלכות תשובה פרק ג הלכה ד):

"אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

והנה שנים רבות יגעתי ליישב הפליאה הגדולה: א) מה ראה הרמב"ם על ככה לקבוע בהלכות תשובה את הטעם למצות תקיעת שופר

שהעירו את ישראל מתרדמתם ביום קבלת התורה, הם נצחיים להעיר את ישראל בכל עידן ועידן מתרדמת הזמן.

ונראה להביא סימוכין לרעיון זה, ממה שפתח המחבר את ההלכה הראשונה בשלחן ערוך (או"ח סימן א סעיף א): **"יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר"**. ומקור הדבר ב"טור" שהאריך בזה בלשון קדשו:

"צריך האדם להתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לאמר, איך תעמוד בבוקר כי הקור גדול, או ישיאנו בקיץ לאמר, איך תעמוד ממטותך ועדיין לא שבעת משנתך, התגבר עליו לקום, שתהא אתה מעורר השחר, ולא יהא הוא מעריך, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים נז-ט) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, אני מעיר השחר, ואין השחר מעיר אותי". ומקור הדבר במה שפירש רש"י (ברכות ד): **"אעירה שחר, שאר מלכים השחר מעוררן, ואני מעורר את השחר"**.

וביאר ה"טורי זהב" (שם ס"ק ב) [לפי הבנת ה"פרי מגדים"] כוונת ה"טור", שמפרש מה שאמר דוד המלך: **"אעירה שחר, אני מעיר השחר, ואין השחר מעיר אותי"**, על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשת ויקרא כא): **כי "אילת השחר" היא רמז על השכינה הקדושה הנקראת כנסת ישראל שהיא בבחינת אור השחר**.

והנה ענין אור השחר המאיר בבוקר, הוא רמז על השכינה הקדושה המעוררת את האדם בהתעוררות של מעלה להשכים לעבודת הבורא, אולם דוד המלך בגודל קדושתו לא היה צריך שהשכינה הקדושה שהיא אור השחר תעיר אותו מלמעלה, אלא אדרבא כפי שאמר **"אעירה שחר"**, בעסק תורתו למטה זכה לעורר ולהאיר נחת רוח לשכינה.

הרי לנו דברים ברורים שהקב"ה מעורר אותנו בכל יום בבוקר באור השחר, ולפי דברינו התחיל ענין זה בשעת מתן תורה, כשהפיל הקב"ה תרדמה

מוסיף על כך ה"עבודת ישראל", כי רק פשוטי העם שלא היו במדרגה גדולה עשו כן, אבל הצדיקים שהיו במדרגה גדולה בטחו בה' שיוכלו לקבל את התורה בלי שינה, ובלשון קדשו:

"והנה מפשוטו של מקרא דכתיב ויוצא משה את העם, וכל מקום דכתיב עם הם פשוטי בני אדם כנודע, ולכן ניחא לומר עליהם שהיו ישנים ונרדמים עד שהקיצן משה, ויוצא אותם לקראת האלקים. ואף גם לפי מה שאמר החסיד הנ"ל דכוונתם היה לשם שמים, מכל מקום מוכרע שלא היו אותם האנשים במדרגה גדולה, כי מי שנכון לבו בטוח בה' אינו צריך להכנה, ומתחזק בבטחונו להלוך אל ה' ולעבודתו, ומן השמים ירחמו לחזק מוחו ולתת לו בהירות".

והנה מה שביאר ב"ישמח ישראל" (שבועות אות יז) הענין בזה, שהקב"ה הפיל עליהם תרדמה כדי שלא יחשבו שהם כבר מוכנים וראויים לקבל את התורה:

"אך כאשר ישראל הכינו את עצמם בששה שבועות הספירה, ומה גם אחר ראש חודש שקרבו לפני ה' סיני, ויחדו לבם לאחד, והיה יכול לעלות על דעת איזה מישראל שהכין את עצמו לקבלת התורה, לזאת הראה להם הקב"ה שכל עבודת האדם והכנתו הוא אין, ובלעדי עזרתו אין עזרה, וישנו וערבה להם שנתם ונתבטל כל הכנתם, וזה ויוצא משה את העם בעל כרחם שלא מדעתם והכנתם, רק קבלו התורה חנם בלא שום הכנה שלהם, למען יראו וידעו כי רק מתנת חנם הוא".

הקב"ה הפיל עליהם תרדמה לעשות בכך פועל דמיון לדורות עולם

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, רחש לבי דבר טוב לבאר ענין השינה העריבה שנפלה על ישראל בלילה שלפני מתן תורה, עד שהיה צורך שיעיר אותם הקב"ה בקולות וברקים וקול השופר שיבואו להר סיני לקבל את התורה, כי היות שקבלת התורה היתה בגדר אבן הפינה לישראל, שיקיימו את כל התורה בכל הדורות, לכן רצה הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו לקבוע יסוד איתן לדורות עולם, שבכל פעם שיפלו ישראל בתרדמת הזמן, יעיר אותם הקב"ה בקולות וברקים שיחזרו בתשובה.

ויש להוסיף תבלין לבאר ענין זה ביתר שאת, על פי מה שכתוב בפרשת ואתחנן על מעמד קבלת התורה (דברים ה-ט): **"את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף"**. ופירש רש"י כפירוש התרגום: **"קל רב ולא פסק"**. כי דיבורו של הקב"ה הוא נצחי ותמידי ואינו נפסק לרגע, הנה כי כן לא נפלאת היא ולא רחוקה לומר, שגם הקולות וברקים וקול השופר

עד שהגיע להר סיני". לכן זכה הרמב"ם ללמדנו בהלכות תשובה, להתעורר מתרדמת הזמן בקול השופר של מתן תורה, שעדיין מהדהד בחללו של עולם לעורר אותנו מתרדמת הזמן.

שאלת ה"תפארת שלמה" מהלמדן: האם ידעת ליישב קושיית הרב החובל

הנה מה טוב ומה נעים לצרף בזה שיחת חולין של תלמידי חכם ממאורו של עולם ה"תפארת שלמה" ז"ע, כי פעם נכנס לבית המדרש וראה למדן אחד שישן באמצע לימודו. ניגש אליו הרב והעיר אותו ושאלו, הלא אתה למדן גדול, האם אתה יודע ליישב את קושיית רב החובל. הלמדן שלא שמע מעולם על קושייתו לא ידע מה לענות, אמר לו ה"תפארת שלמה" כוונתי על קושיית "רב החובל" ששאל את יונה הנביא, כמו שכתוב (יונה א-1): "ויקרב אליו רב החובל ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך".

ומצינו מקור לכך ב"ערבי נחל" (סוף דברים יום הכפורים דרוש ב), כי יונה שירד לספינה הוא רמז על כנסת ישראל שנמשלה ליונה, והקב"ה הוא בבחינת רב החובל שמעורר את ישראל בתשובה, הנה הדברים בלשון קדשו:

"הנה חכמינו ז"ל דימו אותנו בגלות המרו והארוך הזה, לספינה המטורפת בים אשר בכל רגע חושבת לטיבע, ואין לה תקוה כי אם מקווה רחמי השי"ת להצילה, כי אין לה שום עצה אחרת, כן אנחנו בגלות הזה שה אחת בין שבעים זאבים, ויום חושבים מחשבות להאבידנו, ואין תקוה כי אם לקוות לרחמי ה' שיצילנו, כי אין לנו עצה אחרת. ועל זה צווח הפסוק ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם, כנסת ישראל ליונה אימתלא [נמשלה], ורוח הקודש צווחת מה לך נרדם, אין פנאי להיות נרדם, רק קום קרא אל אלוקיך, אולי יתעשת האלוקים לנו ולא נאבד".

והנה עוד מקור קדום לכך בזהר הקדוש (פרשת ויקהל קצט):

"יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש, דנחתא לְהאי עֲלְמָא לְמַהוּ גּוֹפָא דְבַר נֶשׁ... וְכַר נֶשׁ כַּד אִיהוּ בְּהַאי עֲלְמָא חָטִי, וְחָשִׁיב דְּעָרַק מִקַּמְי מְאָרִיָּה... מַה כְּתִיב, (יונה א-ה) וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֹבֵל. מֵאַן רַב הַחֹבֵל, דָּא יֵצֵר טוֹב, דְּאִיהוּ מְנַהֵיג פְּלָא. וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לָּךְ נִרְדָּם, קוּם קְרָא אֶל אֱלֹהֶיךָ וְגו'. לָאו שְׁעִתָּא הוּא לְמַדְמָה, דְּהָא סִלְקוּן לָךְ לְדִינָא, עַל כֵּל מַה דְּעִבְדַת בְּהַאי עֲלְמָא, תוּב מְחוּבְךָ".

פירושי: יונה שירד לספינה היא נשמת האדם, שיורדת לעולם הזה להיות בגוף האדם... ואדם כשהוא חוטא בעולם הזה, וחושב שהוא בורח

ה"תפארת שלמה" שאל פעם למדן אחד שנרדם באמצע הלימוד: "האם אתה יודע ליישב קושיית הרב החובל"

לתמיחת הלמדן פירש ה"תפארת שלמה",
שכוונתו לקושיית הרב החובל ליונה: "מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך"

בעל התניא: רבינו הקדוש הזכיר במשנה: "היה קורא בתורה",
כי על ידי לימוד התורה אנו קוראים להקב"ה כבן הקורא לאביו

גמרא: "לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב",
כי הם הקולות והברקים שהעירו את ישראל במתן תורה

את ישראל בכל יום מתרדמת הזמן, כמו שעורר הקב"ה את ישראל ביום מתן תורה מתרדמתם, לכן אנו תוקעים בראש השנה בשופר כדי לעורר את קול השופר של מתן תורה, ולקבל על עצמנו לשמוע בכל יום את קול השופר המקיץ אותנו מתרדמת הזמן.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו מה עמקו דברי הרמב"ם, שקבע בהלכות תשובה הטעם לתקיעת שופר בראש השנה: "רמז יש בו, כלומר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם", כי הן אמת שמצות תקיעת שופר היא רק בראש השנה, אבל התכלית של מצות תקיעת שופר היא לשמוע בכל יום את קול השופר של מתן תורה שלא פסק, שמקיץ אותנו מתרדמת הזמן.

ויש להוסיף פרפרת נאה מה שזכה הרמב"ם לגלות ענין זה, על פי מה שהמליצו גדולי הדור על הרמב"ם רבינו משה בן מימון, שהיה בקי בכל התורה וזכה לסדר את כל התורה: "ממשה עד משה לא קם כמשה". זאת ועוד ידוע מה שמובא בתיקוני זוהר (תיקון סט קיד): "ואתפשטותיה דמשה בכל דרא ודרא ובכל צדיק וצדיק".

ואם משה רבינו מתפשט בכל צדיק וצדיק, על אחת כמה וכמה שהוא מתפשט ברבינו משה בן מיימון ששמו משה, וכמו שכתב ב"נועם אלימלך" (פרשת לך לך ד"ה אחר הדברים האלה): "שלפעמים שמא גורם, היינו השם שהוא נקרא כשם אדם כשר וישר, זה גורם לאדם שיהיה צדיק, למשל מי ששמו אברהם ורוצה לעבוד השם יתברך ברוך הוא, אזי השם הזה גורם ומסייע לו שיהיה צדיק".

לפי זה יש לומר כי היות שמשה רבינו נענה לקולות וברקים וקול השופר של הקב"ה ביום מתן תורה, כמבואר במדרש הנ"ל: "והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתי של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הדא הוא דכתיב ויוצא משה את העם לקראת האלקים, והיה הקב"ה מהלך לפניו

בראש השנה, ולכאורה היה ראוי יותר לבאר טעם זה בהלכות שופר ששם הוא מקומו. (ב) הן אמת שישנם מקורות רבים שתכלית תקיעת שופר היא לעורר את ישראל בתשובה, אולם בשום מקום לא נזכר ביטוי זה שתכלית השופר היא לעורר ישנים משנתם ונרדמים מתרדמתם.

ויש לציין מה שמצינו בפסיקתא רבתי (פרק מ ד"ה ועשיתם עולה) לשון חרדה בקשר לשופר: "התקנתי לכם שתהיו תוקעים בשופר בראש השנה, כדי שתהיו חרדים מתקיעת השופר להתקין עצמכם לתשובה, אמר הנביא (עמוס ג-1) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, לפיכך אם יהיה רעה בעיר וה' לא עשה". אולם מנין למד הרמב"ם שהרמז של תקיעת שופר הוא לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים.

אמנם לפי האמור יש לומר שהרמב"ם למד כן, מממה שכתוב במתן תורה: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה". וכבר למדנו הפירוש על כך מדברי המדרש, שנפלה עליהם שינה עריבה עד שהיה צורך שיעיר אותם הקב"ה בקולות וברקים ובקול השופר, וביארנו הכוונה בזה שעשה הקב"ה פועל דמיון לדורות עולם להעיר את ישראל מתרדמת הזמן.

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שצונו הקב"ה לתקוע בשופר בראש השנה, על פי מה שכתב רבינו סעדיה גאון בטעם השלישי מתוך עשרה טעמים שכתב על מצות תקיעת שופר: "להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט-10) וקול שופר חזק מאד, ונקבל על עצמנו מה שקיבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע". הרי מבואר כי תכלית מצות תקיעת שופר היא לעורר את המעמד של מתן תורה.

לפי האמור יש להוסיף, כי ראש השנה הוא יום הדין על כל מה שחטאנו במשך השנה, ולא שמענו בקול השופר שהוא קול גדול ולא פסק, לעורר

ולא כדי להענישם בפועל ח"ו. והנה הם דברי ה"מאור עינים" (פרשת יתרו) בלשון קדשו:

"ודע שאמרו רז"ל על פסוק והאלקים עשה שיראו מלפניו, לא נבראו רעמים אלא כדי לפשט עקמומית שבלב. והענין נאמר בשם הבעש"ט נשמותו בגניז מרומים, שהשם יתברך חפץ מאוד שיהיו כל ישראל יראים מלפניו, אך מי שיש לו שכל ירא מלפניו בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין, ואם יסלק חיותו ח"ו אף רגע כמימרא היו מתבטלין כל העולמות, ומחמת זה ירא וחרד מאימת השם יתברך, עד שכל איבריו נרתעים מפחד השם יתברך ומהדר גאווה..."

זהו מי שיש לו שכל, מי שאין לו שכל לירא מלפניו יתברך, והשם יתברך אף על פי כן חפץ שירא מלפניו, לכן מאיים עליו השם יתברך בדבר שיהיה נרתע ונבעת לפי קט שכלו, כגון בשמעו קול הרעם, וכוונת השם יתברך שילך מזה אל היראה העליונה, בחשבו הלא הרעם הוא אחד מגבורותיו של הקודשא בריך הוא, ואין לא ירא מהשם יתברך בעצמו".

לפי המבואר יש לומר שבכוונה תחילה אמר רבי יהושע בן לוי: **"לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומית שבלב"**, כי הרעמים שהזכיר כאן הם הקולות וברקים שהשמיע הקב"ה ביום מתן תורה, כדי להעיר את ישראל מתרדמתם לקבל את התורה, שקולות אלו הם נצחיים לעורר את ישראל מתרדמת הזמן.

מעתה יאירו עינינו להבין מנהג ישראל תורה בליל חג השבועות להיות נעורים כל הלילה, כדי להראות בכך את תשוקתנו הגדולה להתעורר בכוחות עצמנו לעסוק בתורה ובעבודת ה', בבחינת דוד המלך שאמר **"אעירה שחר"**, כי התכלית הרצויה היא שנתעורר מעצמנו מתרדמת הזמן לעסוק בתורה, ובזכות זה לא נצטרך להתעורר ח"ו ברעמים הקשים של פגעי הזמן, אלא בזכות התורה ימשיך לנו הקב"ה חסדים ורחמים, כמו שכתוב (משלי ג-ז): **"אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד"**.

להקב"ה, כבן הקורא לאביו להיות עמו. והרי זה עולה בקנה אחד עם מה שנתבאר, כי בלילה שלפני מתן תורה הפיל הקב"ה תרדמה על ישראל, והעיר אותם בקולות וברקים ובקול השופר, כדי לעשות בכך פועל דמיון לדורות עולם, שבכל זמן שישקעו ח"ו ישראל בתרדמת הזמן, יעורר אותם הקב"ה בקולות וברקים, שהיא בעצם שאלת רב החובל: **"מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך"**.

"לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומית שבלב"

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה ששינינו בגמרא (ברכות טז): **"אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומית שבלב, שנאמר (קהלת ג-ד) והאלקים עשה שיראו מלפניו"**. וביאר ה"מאור עינים" (פרשת נח ד"ה ותנח, ופרשת יתרו בד"ה וידבר אלקים) בשם הבעל שם טוב הקדוש ז"ע הענין בזה, כי כמו אדם השקוע בתרדמה עמוקה שקשה להעירו בדברים רכים, צריך לקרוא לו בקול גדול, ולפעמים אפילו לטלטלו בחוזק כדי שיתעורר מתרדמתו.

כך כאשר כל בני העולם שוקעים עמוק בתרדמת רוחנית, מפאת היותם שוקעים ברדיפה הבלתי פוסקת אחרי הבלי העולם הזה, מרעים הקב"ה עליהם מפעם לפעם בקול חוצב להבות אש, כדי שיתעוררו מתרדמתם ויכירו באפסיות כח האדם לשלוט בטבע, ויזכרו שיש מנהיג לבירה הבורא יתברך שמו שברא את העולם ומנהיג את העולם כרצונו.

וזהו שהביא רבי יהושע בן לוי הוכחה לכך ממה שכתוב **"והאלקים עשה שיראו מלפניו"**, הכוונה בזה כי מה שברא הקב"ה בעולם מדת הדין שהיא שם **"אלקים"**, לא היה כדי להעניש את החוטא בפועל, אלא התכלית היא להביא עליו יראת ה' כדי שיתעורר בתשובה, ועל ידי זה שוב אין צורך להעניש אותו בפועל. וזהו הפירוש: **"והאלקים עשה"**, הקב"ה עשה את הדין בשם **"אלקים"**, רק כדי **"שיראו מלפניו"**, ולא יחטאו,

מלפני אדונו... מה כתוב, ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם, אף על גב שאדם בבית חוליו, הנשמה אינה מתעוררת לשוב לפני אדונו ולפדות את חטאיה. מה כתוב, **"ויקרב אליו רב החובל"**. מי זה רב החובל, זה יצר טוב שמנהיג את הכל. ויאמר לו, **"מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך"** וגו', אין השעה לישון, שהרי מעלים אותך לדין על כל מה שעשית בעולם הזה, שוב מחטאך.

ידוע מה שמבואר ב"לקוטי אמרים" לבעל התניא (פרק ט), כי היצר טוב שבאדם היא הנשמה שבמוח שהיא חלק אלוך ממעל, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): **"ויפח באפיו נשמת חיים"**, הרי מבואר שהקב"ה מקיץ את האדם מתרדמתו על ידי הנשמה שהוא היצר טוב הנקרא **"רב החובל"**.

ויש להוסיף תבלין לבאר כוונתו העמוקה של ה"תפארת שלמה", ששאל מאותו למדן את קושיית רב החובל: **"מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך"**, שרמז בכך על דברים נפלאים של בעל ה"תניא" ב"לקוטי אמרים" (סוף פרק לו), שמבאר הטעם שחכמינו ז"ל מכניס את לימוד התורה בלשון קריאה, כמו ששינינו במשנה (ברכות ג): **"היה קורא בתורה"**, ללמדנו כי על ידי עסק התורה אנו קוראים להקב"ה שיבוא אלינו, והנה הדברים בלשון קדשו:

"עסק התורה נקראת בלשון קריאה, קורא בתורה, פירוש, שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו שיבוא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבוא אליו להיות עמו בצוותא חדא, ולא ליפרד ממנו ולישא יחידי ח"ו. וזה שכתוב (תהלים קמה-יח) קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ואין אמת אלא תורה, דהיינו שקורא להקב"ה על ידי התורה דוקא, לאפוקי מי שקורא אותו שלא על ידי עסק התורה, אלא צועק כך אבא אבא, וכמו שקובל עליו הנביא (ישעיה טד-ו) ואין קורא בשמך".

הנה כי כן זהו ששואל רב החובל מיונה, שהוא רמז על כנסת ישראל שנמשלה ליונה: **"מה לך נרדם"**, בתרדמת הזמן, **"קום קרא אל אלקיך"**, עסוק בתורה, שעל ידי זה אתה יכול לקרוא

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

לזכות "אלירן בן סלביה" הצלחה בלימוד והבנת התורה, ברכה בעבודת השם, עבודת המידות ובריאות איתנה.

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com